

A 130 éves Budai Arborétum növénygyűjteményének fejlődéstörténete

HONFI PÉTER, SÜTÖRINÉ DIÓSZEGI MAGDOLNA

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájépítészeti, Településtervezési
és Díszkertészeti Intézet, Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék, Budapest

E-mail: honfi.peter@uni-mate.hu

Összefoglalás

A Budai Arborétum első növényeit 130 évvel ezelőtt, 1893-94-ben telepítették. Az arborétum hazánk egyik legfontosabb gyűjteményes kertje, mely a Gellért-hegy déli lejtőjén, különleges mikroklimatikus viszonyok között ad otthont csaknem 2000 féle fásszárú és több mint 500 féle lágyszárú dísznövénynek. A növénygyűjtemény fejlődése napjainkig töretlen, az új taxonok kiválasztásánál a klímaváltozás hatásaira is tekintettel kell lenni.

Kulcsszavak: növénygyűjtemény-fejlesztés, kerttörténet, tájképi kert, dendrológia, természetvédelem

A Budai Arborétum jelentősége, szerepe, feladatai

A Budai Arborétum hazánk egyik leggazdagabb, leglátogatottabb gyűjteményes kertje. Budapest szívében, a XI. kerületben fekszik, a Gellért-hegy déli lábánál öleli körül a mai nevén Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Budai Campusának épületeit. Jó ökológiai állapotú és fejlődő zöldterületként hatalmas értéket jelent a főváros központjában, lehetőséget nyújt az egyetemi hallgatóknak, kutatóknak, érdeklődőknek ismereteik megszerzésére, bővítésére, emellett a lakosságnak a pihenésre, kikapcsolódásra is. Az arborétum környezeti nevelési, oktatási értéke is jelentős, hiszen teret nyújt hazánk számos alsó, közép- és felsőfokú oktatási intézményének diákjai számára, hogy tanulmányi sétáik során a növényekkel, állatokkal, az élő környezettel, s az élővilág sokszínűségével a természetben személyesen ismerkedhessenek meg. A gyűjtemény fő feladata az oktatás, azonban a hazai dendroflóra fő képviselői, valamint a dendrológiai nemesítés eredményei bemutatásának, valamint a távoli területekről származó, a klímaváltozás szempontjából ígéretes taxonok honosításának, kipróbálásának területe is.

Az arborétumot az alapítása óta eltelt 130 esztendő alatt körbenőtte a nagyváros, azonban a főváros betonrengetegében, az épületek, utak között zöld oázisként nyújt felüdülést és menedéket látogatóinak. A növénygyűjtemény nemcsak a különféle fák, cserjék, lágyszárú növények otthona, az állatvilág számos képviselője is búvó-, fészkelő- vagy táplálkozóhelyet találhat benne.

A kert hatékony eszköze a városban is megtartható élővilág megismertetésének, megszerettetésének, a természetbarát nagyközönség is rendszeresen látogatja. Felismerve dendrológiai értékeit, környezetvédelmi jelentőségét, az oktatásban és nevelésben betöltött fontos szerepét, a főváros a Budai Arborétumot 1975. március 5-én kelt határozatával természetvédelmi területté nyilvánította, emellett műemléki, kertművészeti szempontból is kiemelt jelentőségű, ezért a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2005-ben a teljes területet I. kategóriájú műemlékké nyilvánította.

A Budai Arborétum területi adatai, éghajlati és talajviszonyai

A Budai Arborétum területe 7,5 hektár, ebből közel 6 ha a növényekkel borított zöldfelület. A gyűjteményes kert a Budai-hegység délkeleti lábánál, az alföldi és a hegyvidéki klímakörzetek határán fekszik. A csapadék éves mennyisége az utóbbi években igen kevés, a vegetációs időszakban alig 600-620 mm, gyakran sújtja a területet hosszú aszály, valamint légköri aszály, a növénygyűjtemény fenntartása ezért kiegészítő öntözés alkalmazását igényli.

A különleges növényanyag létfeltételeit a sajátos mezoklíma biztosítja, mely egy sor melegtűrő, sőt melegkedvelő, illetve nálunk fagyérzékenyek számító mediterrán vagy akár szubtrópusi növény számára nyújt kedvező termőhelyet, amelyet az elmúlt 20 évben tudatosan kihasználtunk és tanulmányoztunk. A Budai Arborétum az ország egyik legmelegebb területe, déli fekvése, a városi klíma, a városi üvegházhatás, valamint a környező magas épületek szélvédő és árnyékoló hatása együttesen különleges klimatikus viszonyokat teremtenek, ennek köszönhetően a különleges, védett élőhelyeken például téli takarás nélkül is jól fejlődnek a szubtrópusi vagy mediterrán származású növények is, mint például a gránátalma (*Punica granatum* L.), a füge (*Ficus carica* L.) és a kínai kenderpálma (*Trachycarpus fortunei* (Hook.) H. Wendl.). A hőmérséklet télen-nyáron 1-6 fokkal melegebb, a vegetáció pedig mintegy 2 hónappal hosszabb, mint a városon kívüli területe részekén. A vegetáció meghosszabbodása annak is köszönhető, hogy itt többnyire elmaradnak a késő tavaszi fagyok (fagyos szentek), valamint az őszi fagyok is később érkeznek meg, így a növények korábban ki tudnak hajtani és tovább megtartják lombjukat.

A terület talajképző alapköze mészkő és dolomit, illetve az arra települt vályogos, agyagos kötöttségű, meszes kémhatású agyag és budai márga, melyen a vidékre jellemző humuszkarbonát talaj, illetve helyenként barna erdőtalaj alakult ki, ez azonban már csak nyomokban fellelhető. Az arborétum talaja a legtöbb helyen közepesen vagy erősen meszes, humuszban szegény, kémhatása lúgos (pH-értéke 8,0 körüli). A 'K' épület körül sok a feltöltés, valamint a talajfelszín alatti építési törmelék is.

Az arborétum terepszintje emelkedik a Villányi út felől a Somlói út felé, a legnagyobb szintkülönbség mintegy 80m. Legfelül a Felső Kert tetején meredeken lejt, a Ménesi út előtt lankásabb. A Ménesi út alatt az Alsó Kert először még egyenletesen, de már kisebb szögben ismét lejt, míg legalul a Villányi út előtti rész már közel sík terület.

A Felső Kert kialakítása és fejlődése

A Budai Arborétum és kiemelkedő növénygyűjteményeinek története a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézet alapításával kezdődött, amely a szabadságharc orvosának, dr. Entz Ferencnek köszönhetően 1853-ban jött létre, gróf Bethlen András földművelésügyi miniszter és Rudinai Molnár István miniszteri főtanácsos támogató segítségével. Az intézmény 1876-ban költözött a Gellért-hegy déli lejtőjére. Kezdetben mintegy 4 katasztrernyi hold földterület megvásárlásával, akkor még szőlőtáblák között kezdődött meg, a vincellérképzést megalapozva a tanintézet működése. Első oktatási épülete a Ménési út felett a már akkor is meglévő épület, a hajdani préház (a mai 'E' épület) volt. Később jött létre a ma már szimbolikus szerepet betöltő, eklektikus stílusban épült igazgatósági épület ('F' épület). Körülöttük, a jelenleginél kisebb területen, a régebbi szőlőtáblák között és körül kapott később területet az arborétum. A szőlőtermesztést a filoxeravész pusztítása derékba törte, ezt követően a haszonnövények helyére 1893 őszen és 1894 tavaszán, Ráde Károly tervei szerint és irányításával telepítették el az első díszfákat, díszcserjéket, és „Arboretum” néven jött létre a mai növénygyűjtemény alapja. A Budai Arborétum első vezetője Ráde Károly (1864-1946), német származású kertész-dendrológus volt, aki 1893-ban a Földművelésügyi Minisztérium meghívására jött hazánkba és az akkor létesült Kertészeti Tanintézet díszkertészeti részlegének megszervezésében vett részt. 1894-1914 között a tanintézet vezető főkertésze, a dísznövénytermesztés, a virág-, zöldség- és gyümölcshajtatás oktatója volt 1913-ig (Schmidt és Hámori 2003).

Az első telepítések során közel 1000 féle fa és cserje, valamint 90 évelő fajt ültettek el a már Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet néven működő iskolát körülvevő 3 hektárnyi területen. A növényeket tájképi elrendezésben, de rendszertani hovatarozásuk szerint csoportosítva telepítették el. Ez a csoportosítás az oktatási célokat szolgálta, azonban sajnos a különböző vidékekről idehozott növényritkaságok nem mindegyike bizonyult ellenállónak az adott viszonyok között. Sokan közülük, különösen a kényesebb fenyők és lomblevelű örökzöldek az idők során a téli hidegek vagy a nyári szárazság áldozatául estek. A növények egy jelentős része mai is él, az 'F' épület feletti területen láthatók, s több mint 130-140 esztendősen jól fejlődnek.

A terület idős fái közül itt pompázik az ország legöregebb varázsfa (*Parrotia persica* C.A.Mey.) szinte kisebb erdőt alkotó ágrendszerével, hatalmasak a keleti és nyugati platán (*Platanus orientalis* L., *P. occidentalis* L.) egyedei, a szomorú bükk (*Fagus sylvatica* L. 'Pendula') zuhatagszerűen lecsüngő koronája a nyári hőségben árnyas enyhet nyújt, az ősszel aranylő lombú keserű hikoridió (*Carya cordiformis* (Wangenh.) K.Koch), a pireneusi feketefenyő (*Pinus nigra* subsp. *salzmannii* (Dunal) Franco) és az ősi nyitvatermő „élő kövület”, a páfrányfenyő (*Ginkgo biloba* L.) is nevezetesek.

Az 1920-as évek végén újabb 3/4 hektárral bővült az arborétum. Az új terület telepítési terveit dr. Rerrich Béla, a kor neves építésze és kerttervezője készítette, a kivitelezést Magyar Gyula, a tanintézet dendrológus oktatója irányította. Vezetése mellett a növényanyag jelentősen gazdagodott, minegy 1370 fa- és cserjefajt, változatot, fajtát foglalt magában. Igen sok növény került hazánkba a németországi Späth Faiskolából is, cserébe a Magyar Gyula által nemesített *Lonicera × tellmanniana* Magyar ex H.L.Späth szaporítóanyagáért. Ebben az időben került a területre például a *Quercus* L., *Fagus* L., *Prunus* L., *Rosa* L., *Crataegus* L., *Salix* L., *Populus* L. nemzetségnek jó néhány képviselője is.

A II. világháború súlyos károkat okozott a kertben, mivel Budapest ostroma idején súlyos harcok színtere volt. A golyók, repeszek nyoma ma is látható néhány idős fa törzsén, sokuk a törzsében „rejteget” háborús aknazsilánkokat, amit fémdetektoros vizsgálat mutatott ki.

A háború utáni, 1949-ben megindult felújítási munkák elsősorban dr. Nádasi Mihály nevéhez fűződnek. Pótolták, illetve fokozatosan újjakkal cserélték le az elpusztult vagy túl idős, sérült növényeket, s közben természetesen új fajokkal is gazdagodott a kert. 1963-ban új öntözőberendezés épült, amely igényesebb növények behozatalára is alkalmat adott. Újjáépítették és kibővítették a sziklakertet, így az élő dísznövények száma is gyarapodott. Azóta a sziklakert tovább bővült, újabb élő taxonokkal gyarapodott 2011-12-ben.

Mára ősszel szépen színeződnek itt a cserszömörccék (*Cotinus coggygria* Scop.) vagy a bibircses kecskerágó (*Euonymus verrucosus* Scop.), rendszeresen terem a húsos som (*Cornus mas* L.). A terület déli oldalán pompás, idős kúszóborókák fejlődnek, pl. a virginiai boróka (*Juniperus virginiana* L.) 'Tripartita' fajtájának hatalmas, terebélyes példánya, szépen nyílnak májusban a fás bazsarózsák (*Paeonia × suffruticosa* Andrews) bokrai, haragoszöld lombzatukkal pedig hátteret nyújtanak a tiszafa (*Taxus baccata* L.) gyűjtemény tagjai. A fák közül itt találhatóak a bükkfélék, nyírfafélék, szilfafélék, hortenziafélék, ribizskefélék, varázsmogyorófélék családjainak képviselői is, valamint a rózsafélék családjának több nemzetsége és faja.

Tavasszal sok látogatót vonzanak a díszcseresznyék is, nevezetesen a hagymás-gumós dísznövények gyűjteménye is, különösen a későn kihajtó diók, tölgyek alatt nyíló nárciszok, tulipánok, gyöngyikék. A hagymás virágok számára kedvező a magas fák által nyújtott szélvédelem, a késői lombfakadás pedig lehetővé teszi a hagymák fejlődését, hazánk egyik legrégebbi és leggazdagabb nárciszgyűjteménye nyílása idején rengeteg látogatót vonz az arborétumba. Az arborétum 100 éves fennállásának évfordulóján, 1993-ban 100 nárcisz- és 100 tulipánfajtát magába foglaló hagymásgyűjtemény-fejlesztés történt.

A felső területrész 1969-ben átmenetileg mintegy fél hektárral csökkent, a Somogyi Imre Kollégium és sportlétesítmények megépítése miatt. Később az építkezés befejeztével a felvonulási területet újra dendrológiai gyűjteménnyé alakították. A Somogyi Imre Kollégiumot felülről és alulról határoló meredek területrész újjáalakítására a kollégium megépülte után, 1970-től került sor, annak figyelembevételével, hogy a talaj jórészt lehordás vagy feltöltés, ezért mind a kollégium alatt, mind a kollégium felett erősen meszes, sokszor törmelékeny. Déli oldalán a meredek rézsű teljes egészében rendkívül forró és száraz. Ide telepítettük a mediterrán gyűjtemény egy részét, tekintettel arra, hogy ez az arborétum egyik legmelegebb helye, például ciprusok (*Hesperocyparis macnabiana* (A. Murray) Bartel syn. *Cupressus macnabiana* A. Murray bis, *Cupressus sempervirens* L., *Hesperocyparis arizonica* (Greene) Bartel syn. *Cupressus arizonica* Greene), termést is fejlesztő olajfák (*Olea europaea* L.), számocefa (*Arbutus unedo* L.), leanderek (*Nerium oleander* L.) fajtái telelnek át sikeresen, hazánkban ritkaságként már sok éve a szabadban. A védett fekvés miatt szárazságtűrő nemesrőzsa-gyűjteményt is elhelyeztünk a rézsűben, ez az állomány azonban napjainkra már kissé elszegényedett, a szélsőségesen arid klímát még az erre szelektált fajták sem viselték el. A kollégiumi épület parkolója mentén intenzíven sarjadjó bambuszgyűjtemény kiváló növekedését a Gellért-hegyről lecsorgó rétegvizeknek és az épület védelmének köszönheti. A rézsű aljában, az út mentén ültettük az egyetem első emlékfáit 1970-től kezdődően, magyar nemesítésű berkenyékét, az akkori hagyomány szerint még a végzős évfolyamok a ballagásuk napján ünnepélyesen fát ültettek.

A kollégium feletti meredek rézsű a Budai Arborétum legextenzívebben fenntartott része, ahol azonban viszonylag kis területen igen változatos ökológiai viszonyok lehettek fel. A rézsű felső kétharmada napos és forró, itt csak a szárazságtűrő növények maradnak meg. A rézsű alsó egynegyede, valamint a tornacsarnok mögötti része árnyékos és viszonylag nedves. Ide folyik az

esővíz és feltehetően a Gellért-hegyről lefutó talajvizeknek köszönhetően az örökzöldek a telepítés és a telepítést követő 1 éves öntözés után gyakorlatilag öntözés nélkül is megmaradnak. Fenntartás szempontjából ez az északi terület az ún. „minimum gondozású” kerthez kínál mintát. Öntözést a növények csak a telepítést követő 1-2 évig, a megeredésig kapnak, a gyeptet pedig évente csak 1-2 alkalommal kaszáljuk, egyszer a nyár elején, egyszer pedig ősszel, úgy időzítve, hogy a gyepten lévő vadvirágok gazdagon virágozhassanak és beérlelhessék magjaikat. Ezzel elértük, hogy részben visszatelepült az eredeti sziklai, illetve löszlejtő látványos virágflórája: az ezüstös hölgymál (*Pilosella officinarum* Vaill. syn. *Hieracium pilosella* L.), a közönséges kígyószisz (*Echium vulgare* L.), árnyékosabb helyen pedig az őzsaláta (*Smyrniium perfoliatum* L.) vagy a kereklevelű repkény (*Glechoma hederacea* L.).

A felsorolt adottságokhoz igazodva a területész felső peremén elsősorban szárazságtűrő fák, cserjék élnek: ezüsthársak, díszkörte-gyűjtemény, magyar vadkörte szelekciók gyűjteménye, tűztövis-gyűjtemény, mandulabarack és egyéb díszmandula-gyűjtemény. A rézsú alján, kihasználva a viszonylag párás mikroklimát és a nedves talajt, gazdag örökzöld gyűjteményt helyeztünk el, mely az utóbbi évek fejlesztései során a meglévő tuják, hamisciprusok, babérmeggyek, mahóniák, orbáncfűfélék és dérbabérok mellett főként magyar nemesítésű borókákkal, babérmeggyekkel, tujákkal egészült ki, s itt kapott helyet a magyar nemesítésű borostyánfajták gyűjteménye is.

A Felső Kert kiemelt látványossága a Ménési útról díszes kovácsoltvas kapun át megközelíthető Díszter. Egykor a Kertészeti Tanintézet főépületének (a mai 'F' épület) mives szőnyegágyakkal gazdagon díszített, gondosan fenntartott előterét szolgált. Napjainkban növényanyagában egyszerűsített, de az 1920-as évekre jellemző, Rerrich Béla tervei nyomán, kerttörténeti dokumentumok segítségével felújított formában szabályos gyepfelületek, sővénysorok, szimmetrikusan elrendezett virágágyak és örökzöld csoportok díszítik.

Az Alsó Kert kialakítása és fejlődése

A Villányi út és a Ménési út között fekvő, ún. Alsó Kert eredetileg a tanintézet kísérleti telepének adott helyet, 1893-94-ben ugyancsak Ráde Károly irányította a létesítését, a haszonnövények mellett dísznövények kísérleti táblái, és 1920-ig már több növényház is helyet kaptak. Rerrich Béla tervei alapján 1926-ra készült a telep nagy- és kis blokkja növényházakkal, kazánházzal, magszobával, munkateremmel. A II. világháború bombázásai a telepet sajnos megsemmisítették. A károk felszámolása, s a telep újjáépítése 1965-ig tartott (Osváth 2014). A hatvanas években sülyesztett ágyak, üvegházak épültek. Végül az 1960-as évek végén az akkori Kertészeti és Szőlészeti Főiskola a Budai Kísérleti Teret, a tangazdaságot a városon kívülre, Soroksárra és Szigetcsépre költöztette.

Az Alsó Kert területe három fokozatban alakult arborétummá, a terepformák, szintek kialakítása dr. Mócsényi Mihály tervei alapján történt.

Legidősebb az 'A' és 'G' épületek közötti, teraszos elrendezésű kertrész, itt a növények többségét dr. Ormos Imre tervei alapján az 1950-es és az 1960-as években telepítették, ezért „Ormos Kert” néven is hivatkozunk rá. Itt kaptak helyet a hazai dendrológiai kutatás, gyűjtés, szelekció eredményei, ezeket a „hungaricumok”-at megkülönböztetett figyelemmel kísérjük. Itt mutatjuk be például a hazai berkenyék gazdag választékát: a Bükk-hegységben őshonos kereklevelű berkenyét (*Sorbus × rotundifolia* (M.Roem.) Hedl.), a vértesi berkenyét (*S. vértensis* Boros), a természetes berkenyét (*S. degenii* Jáv.), a balatoni berkenyét (*S. balatonica* Kárpáti) és másokat. Híresek az ezüst hárs (*Tilia*

tomentosa Moench) magyar nemesítésű fajtái és a virágos kőrís (*Fraxinus ornus* L.) gyönyörű, gömbkoronájú fajtája, a „Mecsek” is.

A Budai Arborétum fiatalabb gyűjteményes területe a 'K' épületet körülvevő rész, amely az épület felépítését követően 1969 óta arborétum. Körülötte több hullámban zajlott a növények telepítése, 1974-től már dr. Schmidt Gábor arborétumvezető irányításával. Az épület előtti parkoló területet a végzős évfolyamok által telepített *Tilia tomentosa* 'Zentai Ezüst' ezüst hárs fásor határolja. Az épület bejárata melletti védett beugró rész különleges szubtrópusi-mediterrán gyűjteménynek ad helyet, ahol például hazánk legidősebb és legnagyobb termető örökzöld liliumfája (*Magnolia grandiflora* L.) magasodik, mellette a kínai kenderpálma (*Trachycarpus fortunei* (Hook.) H. Wendl.), japánszentfa (*Nandina domestica* Thunb.), a téli bangita (*Viburnum tinus* L.) egyedei díszlenek, s érlelnek rendszeresen termést, s telelnek takarás nélkül, de még az Ázsia trópusi-szubtrópusi területeiről származó japán banán (*Musa basjoo* Siebold ex Miq.) is minden évben újra kihajt.

Az épület nyugati, tűző napsütéstől védett oldalán, a párasabb, szélvédettebb, épületfal előtti területeken, beszögellésekben gyönyörű örökzöld gyűjtemény tagjai kaptak helyet, a lomblevelű örökzöldek közül, az ún. tematikus gyűjtemények sorában például az örökzöld kecskerágók (*Euonymus* L.), a magyalok (*Ilex* Tourn. ex L.), örökzöld bangitafélék (*Viburnum* L.) és több pikkelylevelű örökzöld növény, keleti és nyugati tuják (*Platycladus orientalis* (L.) Franco, *Thuja occidentalis* L.), hamisciprusok (*Chamaecyparis* Spach), valamint például a keleti luc (*Picea orientalis* (L.) Peterm.) karcsú fáit díszlenek. Velük szemben díszalmák, díszcseresznyék, díszkörték és bangiták gazdag gyűjteménye található, melynek telepítése több hullámban történt, és különösen a tavaszi virágzás idején, amikor tulipánok is díszlenek a gyepfelületben, rendkívül dekoratív.

Az épülettől északra, a Ménesi úti támfal védelmében, déli fekvésének és védőhatásának köszönhetően lehetővé vált a mediterrán-szubtrópusi gyűjtemény bővítése, újabb taxonok elhelyezése. Itt kapott helyet, s terem gazdagon a mára már idős imafüzérfa (*Melia azedarach* L.) és a perzsa selyemakác (*Albizia julibrissin* Durazz.), virágzik számos selyemmirtusz (*Lagerstroemia* L.) fajta, az örökzöld tölgyek közül itt fejlődik a magyaltölgy (*Quercus ilex* L.), s rendszeresen terem számos gránátalma (*Punica granatum* L.), a babér (*Laurus nobilis* L.) vagy a fügek (*Ficus carica* L.) és ciprusok (*Cupressus* L.), sőt már tobozokat fejleszt a mandulafenyő (*Pinus pinea* L.).

Az épülettől nyugatra fekvő gyepes területet Fenyves Tisztásnak nevezzük, mely onnan kapta a nevét, hogy szegélyében számos fenyőféle, tű- vagy pikkelylevelűek egyaránt gazdagítják az arborétum fenyőgyűjteményét. A klímaváltozás hatásai, az utóbbi években gyakori forró, száraz, légköri aszályjal együtt járó nyarak a tuják, hamisciprusok állományát kissé visszaszorították. Itt, a gyepfelület szegélyében áll az arborétum szinte jelképnövényeinek is nevezhető impozáns atlaszcédrus (*Cedrus atlantica* (Endl.) Manetti ex Carrière) és krími hárs (*Tilia × euchlora* K. Koch).

A 'K' épület keleti oldalán közönséges borókák (*Juniperus communis* L.) és hatalmas termető nyárfák (*Populus alba* L., *Populus 'Favorit'*) magasodnak, mellettük több gyűjteményes anyag is tanulmányozható, például a tűztövisek (*Pyracantha* M. Roem.), berkenyék (*Sorbus* L.), hóbogyók (*Symphoricarpos* Duhamel) fajtái, fajtái. A 'K' és 'A' épületek közötti terület rézsűs részeit, különösen az 'A' épület előtt fekvő területet az Alsó Sziklakert növényei népesítik be, különösen tavasszal élénk színtelítet képezve. A 'K' épület falán pedig különleges látvány tavasszal a kínai lilaakác (*Wisteria sinensis* (Sims) DC.), valamint az őszi lombszínűződés időszakában pompás vörös, narancsos színpompába öltöztetik az épületet a vadszőlő (*Parthenocissus* Planch.) taxonok.

Az arborétum legfiatalabb területe a legnyugatibb, a Szüret utca menti keskeny területsáv, 1974-től kezdődött meg a betelepítése dísznövényekkel. Itt kapott helyet 1997-ben a kerti tó, mely a vízparti, vízi növényeket ismerteti meg az érdeklődőkkel, a vízfelületet a tündérrózsák sokasága borítja, parti gyékényesében tőkés récék költenek. A mesterséges tó felújítása és bővítése 2011-ben történt, ekkor alakult ki a ma látható mederforma.

Az alsó területek létesítése során az eddigi telepítési rendszer némely hátrányát is igyekeztek korrigálni. Az eredeti, szigorú növényrendszertani elosztásnál ugyanis rokonsági alapon teljesen eltérő igényű növények is egy helyre kerültek, így a környezet nem mindegyiküknek felelt meg. Az Alsó Kertben a telepítések ezért elsősorban már a növények igényeinek figyelembevételével történtek, azonban úgy, hogy a hasonló fajok, fajták a lehető legközelebb legyenek egymáshoz. Ezáltal tematikus gyűjtemények jöttek létre: így keletkezett például a mediterrán gyűjtemény, az árnyékkedvelő növények, a virágos díszfák, ill. a lombszínűzöldéssel díszítő fajok, fajták gyűjteménye.

A növényrendszertani szemlélettől való eltérés az esztétikus, parkszerű elrendezésre is tágabb lehetőséget nyújtott, nyújt, ezt az elvet követjük ma is. Egy másik törekvés, hogy minden növényfélésegből legalább kettő legyen – „tartaléknak” – ha valamelyik példány elpusztulna.

A legutóbbi évek fejlesztései

Amint a fenti, területegységenkénti bemutatásból látható, az arborétum teljes zöldfelülete 1974-re többé-kevésbé kialakult, és térszerkezetének alapjai is ekkor már szinte véglegesnek voltak tekinthetők. A XX. század és a XXI. század elején elsősorban a növénygyűjtemények további fejlesztésére volt lehetőség, a meglévő természeti és intézménytörténeti értékek megőrzése, és az elhasználandó műszaki létesítmények rendszeres felújítása mellett.

Az alábbiakban időrendben, rövid bemutatással soroljuk fel a kert fejlesztésének fontosabb állomásait:

- **2007. Perecutak felújítása a Felső Kertben.** A kert legidősebb részén, az eredeti, Ráde Károly által megtervezett nyomvonalon futó, vonalvezetésük alapján „perecutaknak” nevezett járófelületek tönkrement aszfaltburkolatuk helyett vízáteresztő, térkő burkolatot kaptak.
- **2007. Öntözőrendszer-felújítás és -bővítés.** Mind az Alsó, mind a Felső Kertben sor került szinte a teljes öntözőhálózat teljes körű felújításra, és a rendszer bővítésére, ezáltal öntözhetővé váltak a Felső Kert déli területei is.
- **2008. Tanösvények bővítése, jeltábla-felújítás.** A Felső Kertben a faápolás gyakorlatát bemutató, több állomásból álló tanösvény létesült. Az arborétum teljes területén több száz új jeltábla kihelyezésére került sor. Irányító- és bemutatóablák is létesültek.
- **2009. Gyeprácsos út létesítése.** Az Alsó Kert forgalmasabb részein, ahol – különösen csapadékos időjárás esetén – korábban gyakori volt a látogatók által okozott taposási kár, ezért gyeprácsos utat létesítettünk, mely a központi parkoló melletti bejáratról a Fenyves Tisztáson keresztül az orgonagyűjteményig vezet.
- **2010. Út- és lépcsőfelújítások.** További elhasználandó, kitaposott gyalogösvényeken történt felújítás: új közútalék-burkolatot és szegélyt kapott a Szüret utcával párhuzamos, a 'H' épület felé vezető útszakasz, és térkőburkolattal ellátott gyalogjárda létesült a 'H' épület alatt, valamint az 'E' épület mögött. Felújítottuk az 'A' épület alatt, az Ormos Kertbe vezető terméskő lépcsőt.

- **2011. A Biokert látogathatóvá tétele, padok, bemutatóablák létesítése.** Az Ökológiai és Fenntartható Gazdálkodási Rendszerek Tanszék (ma: Agroökológiai és Ökológiai Gazdálkodási Tanszék) kezelésében lévő, a biokertészkedést bemutató terület ekkor vált a nagyközönség számára látogathatóvá, a korábbi kerítés elbontásával, fa burkolatú gyalogos ösvények kialakításával. A látogatók pihenését, a csendes természetszemlélést szolgáló padok felújítására is sor került.
- **2012. Útfelújítás és részbeni rekonstrukció az Ormos Kertben.** Az 'A' és 'G' épület között, 1950-1960 körül létesült terület útjai, az eredeti nyomvonalon új, stabil szegélyt és friss közüzalékos burkolatot kaptak, az út mentén új padok is létesültek.
- **2012. Irányítóablak és Madárbarát Kert felújítása.** A fából készült, korhadásnak indult kerti létesítmények egy részét felújítottuk: a 2008-ban telepített szélrózsa-táblákat és a 2006-ban kihelyezett madárbarát kerti elemeket: ismertetőablakat, etetőket.
- **2010-2012. KMOP-3.2.1/B-09-2009-0003. - A Budai Arborétum speciális élőhelyeinek fejlesztése és rekonstrukciója.** A Közép-Magyarországi Operatív Program *Gyűjteményes növénykertek és védett történelmi kertek megőrzése és helyreállítása* programjának keretében, az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával, 263 millió Ft támogatás felhasználásával az arborétum korábban nem látott mértékű felújítására és fejlesztésére kerülhetett sor. A projekt futamideje 2010. június 1. és 2012. március 31. volt, szakmai tartalma:
 - Esővízgyűjtő-rendszer kialakítása a Felső Kertben, bemutató jelleggel, a sziklakert öntözésére.
 - A trópusi, szubtrópusi gyűjtemény üvegházának energiatakarékos rekonstrukciója az Alsó Kertben: nagyobb légterű, korszerű, klimatizált, hőszivattyús fűtéssel és automatikus szellőztetéssel, párasítással, árnyékolással ellátott létesítmény jött létre, a beültethető felület megnövekedett, ezáltal gyűjtemény-bővítésre is sor került.
 - A kerti tó rekonstrukciója és bővítése: új mederformával, mélyebb, szegélyében sekélyvizű zónát is tartalmazó, nagyobb víztömege folytán és szűrő-rendszer beépítésével ökológiailag stabilabb vizes élőhely jött létre, jelentős taxonszám-bővítéssel.
 - Sziklakertek felújítása: mind a Felső, mind az Alsó Kert sziklakertje teljes rekonstrukció során újult meg, drénezéssel, mesterséges szurdok és csobogó kialakításával, és szintén jelentős gyűjteményfejlesztéssel.
 - A Ménesi úti támfal megerősítő rekonstrukciója: a kert szerkezetében fontos szerepet játszó, mediterrán növénykülönlegességek biztonságos megtartását lehetővé tevő támfal statikai állapota – a közút megnövekedett forgalma és terhelése miatt – kritikus volt, a projekt keretében lehetőségünk volt beton alapszerkezetű, beépített szivárgócsövekkel védett, az eredeti téglával burkolt szakaszos megerősítésre, a támfal teljes hosszában.
 - Pergolák felújítása és bővítése: a kúszónövény-gyűjtemények pergoláinak faszervezeteit újra építettük, az Alsó Kertben a felújított Ménesi úti támfal alatt jelentős bővítésre is volt lehetőség, a felfutó növények gyűjteménye is gazdagodott.
 - Invazív fajok visszaszorítása, aprítékoló gép beszerzése: az arborétum teljes területére kiterjedően visszaszorítottuk az invazív, gyomosító fás- és lágyszárú növényeket, a beszerzett aprítékoló gép segítségével a zöldhulladékot helyben tudjuk aprítani és mulcsozásra vagy komposztálásra hasznosítani.
 - A Díszter történelmi rekonstrukciója: a pályázat lehetőséget adott, hogy az 1920-as években létrehozott állapotot rekonstruáljuk az arborétum emblemikus területén,

letisztult, mértani kert jellegű kialakításban, finom tereprendezéssel, gypszegélyek beépítésével és a teljes gyepfelület felújításával.

- A fásszárú hazai és egzóta tematikus gyűjtemények növényanyagának fejlesztésére arborétumszerte több mint 300 új díszfa és díszcserje taxon telepítésével került sor.
- **2014-2015. Faápolási tanösvény felújítása, idős fák ápolása** (1-2. ütem)
- **2015. A Budai Arborétum jeltáblarendszerének megújítása:** új, függesztett, QR-kóddal ellátott jeltáblák, melyek a Budapesti Corvinus Egyetem honlaprendszerében létrehozott arborétumi honlapra navigálva növényleírásokkal is tájékoztatták a látogatókat, hallgatókat.
- **2016. Idős fák ápolása** (3. ütem)
- **2017. Újabb tófelújítás:** a kerti tó medrének tisztítása, túlburjánzott növények (gyékények, tündérrózsák) visszaszorítása.
- **2017. Hagymás gyűjtemény fejlesztése:** több mint 2300 hagyma és gumó eltelepítése hallgatói gyakorlatokon.
- **2018. Padok felújítása, gyűjteményfejlesztés:** a rongálások, elhasználódás hatásainak csökkentése a padok újrafestésével, sérült részek cseréjével. A fásszárú gyűjtemény újabb fejlesztése keretében 34 új taxon, 65 példány telepítésére került sor arborétumszerte (1. táblázat).
- **2019-2022. Újabb hagymásgyűjtemény-fejlesztések**
- **2021. Honlapfejlesztés:** a megalakult Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem oldalain megújult, és frissült a Budai Arborétum honlapja.
- **2021. „Bútort az Arborba!”:** a Rerrich Béla Tájépítész Szakkollégiummal közreműködésben az arborétumban hallgatói tervpályázat keretében kiválasztott és alkotóhét keretében elkészített padok, kiülők létesültek az Alsó Kertben.
- **2022. Újabb gyűjteményfejlesztés:** 28 új fásszárú faj és fajta telepítésével gazdagodott az arborétum növénygyűjteménye (1. táblázat).
- **2022-2023. Online térkép készítése:** az arborétum honlapján a fák és nagyobb cserjék egyedeinek pontos helyét bemutató online térkép létesült, mely a terepen a hallgatók és látogatók okos eszközeinek segítségével jeltáblák nélkül is lehetővé teszi a növényismeret elsajátítását.
- **2023. „Jubileumi” hagymásgyűjtemény-fejlesztés:** 30 új hagymás évelő taxon, összesen 2770 virághagyma telepítésére került sor.
- **2023. Jubileumi fásszárú gyűjteményfejlesztés:** 73 új díszfa- és díszcserjetaxon, 173 példány telepítésére került sor az arborétum teljes területén.

1. táblázat. A Budai Arborétumban 2018-2022. között telepített díszfa- és díszcserje-taxonok telepítési helye és kezdeti fejlődésük

Sz.	Név	Telepítés éve	Telepítés helye (kertrész)	Telepítés helye* (szelvény)	Állapot (0-5)**	Megjegyzés
1.	<i>Acer campestre</i> L. 'Lienco'	2018	Alsó Kert	16-A3	4	
2.	<i>Acer davidii</i> Franch.	2018	Alsó Kert	10-A1 10-A2	3	
3.	<i>Acer platanoides</i> L. 'Drummondii'	2018	Alsó Kert	16-B3	4	
4.	<i>Albizia julibrissin</i> Durazz. 'Chocolate Fountain'	2018	Alsó Kert	10-B1 21-A2	0	
5.	<i>Albizia julibrissin</i> Durazz. 'Ombrella'	2018 2021	Alsó Kert	10-B1 21-A2	0	<i>Botryosphaeria dothidea</i> fertőzés okozta pusztulás
6.	<i>Aronia melanocarpa</i> (Michx.) Elliott	2018	Felső Kert	5-B1	3	
7.	<i>Berberis thunbergii</i> DC. 'Ruby Star'	2018	Alsó Kert	20-A1	4	
8.	<i>Betula pendula</i> Roth 'Royal Frost'	2018	Alsó Kert	18-B3	0	
9.	<i>Betula pendula</i> Roth 'Youngii'	2018	Alsó Kert Felső Kert	20-C2 5-A2	1 0	
10.	<i>Betula utilis</i> subsp. <i>jacquemontii</i> (Spach) Kitam.	2018	Alsó Kert	18-A3	0	
11.	<i>Campsis radicans</i> (L.) Bureau 'Indian Summer'	2018	Alsó Kert	10-C1	5	
12.	<i>Cercis canadensis</i> L. 'Forest Pancy'	2018	Felső Kert	7-B3	0	
13.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A.Murray bis) Parl. 'Columnaris'	2018	Alsó Kert	17-B2 18-A2	5	
14.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A.Murray bis) Parl. 'Fletcheri'	2018	Alsó Kert	16-C1 17-B2	4 4	
15.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A.Murray bis) Parl. 'Silvania'	2018	Alsó Kert	16-C2 18-B2	0 0	
16.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A.Murray bis) Parl. 'Stardust'	2018	Alsó Kert	17-A1	0 4	
17.	<i>Clerodendrum trichotomum</i> Thunb. 'Fargesii'	2018	Alsó Kert	11-C1	5	
18.	<i>Crataegus viridis</i> L. 'Winter King'	2018	Alsó Kert	16-A2	1	
19.	<i>Deutzia × hybrida</i> Lemoine 'Pink Pom-Pom'	2018	Alsó Kert	18-A1	3	
20.	<i>Eucalyptus pauciflora</i> subsp. <i>niphophila</i> (Maiden & Blakely) L.A.S.Johnson & Blaxell	2018	Felső Kert	8-A3	0	
21.	<i>Feijoa sellowiana</i> (O.Berg) O.Berg syn. <i>Acca sellowiana</i> (O.Berg) Burret	2018	Alsó Kert	10-B1	4	
22.	<i>Fagus sylvatica</i> L. 'Purple Fountain'	2018	Felső Kert	5-A2	5	
23.	<i>Juniperus communis</i> L. 'Repanda'	2018	Alsó Kert	14-C3	3	
24.	<i>Juniperus horizontalis</i> Moench 'Andorra Compact'	2018	Alsó Kert	15-A3	3	
25.	<i>Juniperus squamata</i> D.Don 'Blue Star'	2018	Felső Kert	4-B1	5	

Sz.	Név	Telepítés éve	Telepítés helye (kertrész)	Telepítés helye* (szelvény)	Állapot (0-5)**	Megjegyzés
26.	<i>Picea abies</i> (L.) H.Karst. 'Lackó'	2018	Alsó Kert	16-B3	0	
27.	<i>Picea abies</i> (L.) H.Karst. 'Tompá'	2018	Alsó Kert	16-B3	2	
28.	<i>Pittosporum tobira</i> (Thunb.) W.T.Aiton 'Nanum'	2018	Alsó Kert	10-C1	5	
29.	<i>Pittosporum truncatum</i> E.Pritz.	2018	Alsó Kert	9/2	5	
30.	<i>Pyrus salicifolia</i> Pall. 'Pendula'	2018	Alsó Kert	10-A3	0	
31.	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. 'Frisia'	2018	Felső Kert	7-B2	4	
32.	<i>Sambucus nigra</i> L. 'Aurea'	2018	Felső Kert	9-A1	0	
33.	<i>Sambucus nigra</i> L. 'Black Beauty'	2018	Felső Kert	9-B1	0	
34.	<i>Viburnum nudum</i> L. 'Pink Beauty'	2018	Alsó Kert	11-B3	4	
35.	<i>Viburnum nudum</i> L. 'Pink Beauty'	2018	Alsó Kert	11-B3	0	
36.	<i>Ginkgo biloba</i> L. 'Hetych'	2019	Alsó Kert	16-C3	5	
37.	<i>Crataegus viridis</i> L. 'Winter King'	2020	Felső Kert	4-C3	2	
38.	<i>Tilia</i> 'Szent István'	2019	Alsó Kert	15-B3	3	
39.	<i>Cedrus atlantica</i> (Endl.) Manetti ex Carrière	2021	Alsó Kert	16-C3	5	
40.	<i>Pyrus communis</i> L. 'Árpával Éró'	2021	Alsó Kert	10-A2	0	tűzelhalás okozta pusztulás
41.	<i>Acer campestre</i> L. 'Carnival'	2022	Alsó Kert	16-B3	3	
42.	<i>Acer campestre</i> L. 'Elsrijk'	2022	Alsó Kert	16-B3	5	
43.	<i>Acer tataricum</i> L. 'Laciniatum'	2022	Alsó Kert	16-A3	5	
44.	<i>Aesculus × carnea</i> Zeyh. 'Briotti'	2022	Felső Kert	7-B3	5	
45.	<i>Aesculus turbinata</i> Blume	2022	Felső Kert	7-A3	3	
46.	<i>Betula utilis</i> D.Don 'Jacquemontii'	2022	Felső Kert	5-B1	4	
47.	<i>Buddleja globosa</i> Hope	2022	Alsó Kert	16-B2	5	
48.	<i>Buddleja officinalis</i> Maxim.	2022	Alsó Kert	16-B3	5	
49.	<i>Cercis canadensis</i> L.	2022	Felső Kert	7-B3	1	
50.	<i>Corylus avellana</i> L. 'Pendula'	2022	Alsó Kert	12-B1	4	
51.	<i>Crataegus × dsungarica</i> Zabel ex Lange	2022	Felső Kert	4-B3	3	
52.	<i>Crataegus orientalis</i> subsp. <i>orientalis</i> syn. <i>C. schraderiana</i> Ledeb.	2022	Felső Kert	4-C3	3	
53.	<i>Crataegus songarica</i> K.Koch	2022	Alsó Kert	16-A2	3	
54.	<i>Cupressus sempervirens</i> f. <i>stricta</i> (Aiton) Rehder	2022	Felső Kert	2-B3	5	
55.	<i>Decaisnea fargesii</i> Franch.	2022	Alsó Kert	10-C1	5	
56.	<i>Edgeworthia chrysantha</i> Lindl.	2022	Alsó Kert	11-A1	5	
57.	<i>Eleutherococcus senticosus</i> (Rupr. & Maxim.) Maxim.	2022	Alsó Kert	12-C1	3	
58.	<i>Fagus sylvatica</i> 'Dawyck Purple'	2022	Felső Kert	4-C3	5	
59.	<i>Ginkgo biloba</i> L. 'Tremonia'	2022	Alsó Kert	18-A3	5	

Sz.	Név	Telepítés éve	Telepítés helye (kertrész)	Telepítés helye* (szelvény)	Állapot (0-5)**	Megjegyzés
60.	<i>Hamamelis virginiana</i> L.	2022	Felső Kert	4-B2	4	
61.	<i>Hesperocyparis arizonica</i> (Greene) Bartel syn. <i>Cupressus arizonica</i> Greene 'Fastigiata'	2022	Felső Kert	2-B3	4	
62.	<i>Hydrangea aspera</i> Buch.-Ham. ex D.Don 'Villosa'	2022	Felső Kert	4-B2	4	
63.	<i>Hydrangea paniculata</i> Siebold 'Early Sensation'	2022	Alsó Kert	12-B2	3	
64.	<i>Hydrangea paniculata</i> Siebold 'Sundae Fraise'	2022	Alsó Kert	12-B2	4	
65.	<i>Idesia polycarpa</i> Maxim.	2022	Felső Kert	9-A1	5	
66.	<i>Ilex</i> × <i>meserveae</i> S.Y.Hu 'Heckenfee'	2022	Alsó Kert	21-B3 21-B3 21-B3	5 5 0	
67.	<i>Ilex cassine</i> subsp. <i>cassine</i> syn. <i>Ilex castaneifolia</i> Decne.	2022	Alsó Kert	10-C1	4	
68.	<i>Koelreuteria bipinnata</i> Franch. syn. <i>Koelreuteria integrifoliola</i> Merr.	2022	Alsó Kert	11-B2 11-C2	5 5	
69.	<i>Lagerstroemia</i> L. 'Natchez'	2022	Alsó Kert	21-A2	5	
70.	<i>Liquidambar styraciflua</i> L.	2022	Felső Kert	4-B3	4	
71.	<i>Liriodendron tulipifera</i> L.	2022	Alsó Kert	16-A2	2	
72.	<i>Lonicera</i> × <i>heckrottii</i> Osborn	2022	Felső Kert	9-A2	5	
73.	<i>Lonicera</i> × <i>tellmanniana</i> Magyar ex H.L.Späth	2022	Felső Kert	9-A2	5	
74.	<i>Lonicera periclymenum</i> L. 'Graham Thomas'	2022	Felső Kert	9-A2	5	
75.	<i>Mallotus japonicus</i> (L.f.) Müll.Arg.	2022	Alsó Kert	7-B1	5	
76.	<i>Morus indica</i> L. syn. <i>Morus latifolia</i> Poir. 'Spirata'	2022	Felső Kert	4-C3	5	
77.	<i>Morus nigra</i> L. 'Pumila'	2022	Alsó Kert	11-A3	3	
78.	<i>Morus indica</i> L. syn. <i>Morus rotundiloba</i> Koidz. 'Mojo Berry'	2022	Felső Kert	4-C3	4	
79.	<i>Myrtus communis</i> subsp. <i>tarentina</i> (L.) Nyman	2022	Alsó Kert	11-B2 11-B2	5	
80.	<i>Parrotia persica</i> C.A.Mey. 'Vanessa'	2022	Felső Kert	6-C3	3	
81.	<i>Photinia serratifolia</i> (Desf.) Kalkman 'Crunchy'	2022	Alsó Kert	21-B3 21-B3	3	
82.	<i>Physocarpus opulifolius</i> (L.) Maxim. 'Diabolo'	2022	Alsó Kert	12-B2	4	
83.	<i>Physocarpus opulifolius</i> (L.) Maxim. 'Red Baron'	2022	Alsó Kert	12-B2	4	

Sz.	Név	Telepítés éve	Telepítés helye (kertrész)	Telepítés helye* (szelvény)	Állapot (0-5)**	Megjegyzés
84.	<i>Pinus sabiniana</i> Douglas	2022	Alsó Kert	10-A3	4	
85.	<i>Quercus dentata</i> Thunb.	2022	Felső Kert	6-A2	4	csipkés poloska károsítás
86.	<i>Quercus phellos</i> L.	2022	Felső Kert	6-C2 6-B3	4 4	
87.	<i>Rhaphiolepis umbellata</i> (Thunb.) Makino	2022	Alsó Kert	11-A2	5	
88.	<i>Robinia hispida</i> L.	2022	Alsó Kert	10-B2	3	
89.	<i>Rosa glauca</i> Pourr.	2022	Alsó Kert	11-B3	3	
90.	<i>Rosa rugosa</i> Thunb.	2022	Alsó Kert	10-A2	4	
91.	<i>Salix babylonica</i> L. syn. <i>Salix matsudana</i> Koidz. 'Aranyspirál'	2022	Alsó Kert	16-C3 16-C3 16-C3 16-B2 16-B2 16-B2	4 2 2 2 2 2	
92.	<i>Salvia rosmarinus</i> Spenn. syn. <i>Rosmarinus officinalis</i> 'Erectus'	2022	Alsó Kert	11-B2	5	
93.	<i>Sequoiadendron giganteum</i> (Lindl.) J.Buchholz	2022	Alsó Kert	18-A1	4	
94.	<i>Sorbus veszpremensis</i> Barabits	2022	Alsó Kert	12-A3	5	
95.	<i>Styphnolobium japonicum</i> (L.) Schott 'Golden Treasure'	2022	Alsó Kert	10-B2 15-A2	5 2	
96.	<i>Tilia cordata</i> Mill. 'Winter Orange'	2022	Alsó Kert	15-B2 15-B3	3 3	
97.	<i>Ulmus minor</i> Mill. 'Variegata'	2022	Felső Kert	5-A1	3	
98.	<i>Zanthoxylum americanum</i> Mill.	2022	Alsó Kert	11-B1	4	
99.	<i>Zanthoxylum armatum</i> DC. var. <i>armatum</i> syn. <i>Zanthoxylum Z. planispinum</i> Siebold & Zucc.	2022	Alsó Kert	11-B1	4	
100.	<i>Crataegus laevigata</i> (Poir.) D.C. 'Punicea'	2022	Felső Kert	7-B1	3	

* A telepítés helyénél megadott szelvéyszámok Schmidt (2018) növényterképe nyomán.

** Állapotértékek: a növények 2023 novemberéig tapasztalt fejlődését, állapotát bonitálással jellemeztük a következő skála szerint: 0 – kipusztult; 1 – láthatóan károsodott, nem fejlődik; 2 – károsodás nem látható, de érdemi fejlődés telepítése óta nem történt; 3 – lassan fejlődik; 4 – kielégítően fejlődik; 5 – kiválóan fejlődik.

Table 1. Place of planting and initial development of taxa of ornamental trees and shrubs planted in the Buda Arboretum between 2018-2022

A táblázat adatai alapján elmondható, hogy az újabb telepítésű taxonok többsége jól, vagy viszonylag jól fejlődik az arborétum területén, egyes nemzetségek képviselői azonban, mint például a *Betula* L., *Chamaecyparis* Spach taxonok a 2021 ősztől 2022 nyarának végéig tartó súlyos aszály, szeles és légköri aszályos időjárás következtében jelentősen károsodtak vagy el is pusztultak.

A Budai Arborétum alapításának 130. évfordulója alkalmából 2023-ban telepített díszfa – és díszcserje taxonjait betűrendben az alábbiakban soroljuk fel:

<i>Abies concolor</i> (Gordon & Glend.) Lindl. ex Hildebr. 'Hexe'	<i>Elaeagnus umbellata</i> Thunb. 'Amoroso'
<i>Acer cappadocicum</i> Gled. 'Aureum'	<i>Euonymus alatus</i> Elmer
<i>Acer conspiciuum</i> van Gelderen & Oterdoom 'Red Flamingo'	<i>Euonymus alatus</i> Elmer 'Fire Ball'
<i>Albizia julibrissin</i> Durazz. 'Chocolate Fountain'	<i>Exochorda racemosa</i> (Fortune ex Lindl.) Rehder 'Blushing Pearl'
<i>Albizia julibrissin</i> Durazz. 'Summer Chocolate'	<i>Ficus carica</i> Tourn. ex L. 'Ronde de Bordeaux'
<i>Ampelopsis glandulosa</i> var. <i>heterophylla</i> (Thunb.) Momiy.	<i>Fraxinus ornus</i> L. 'Bobi'
<i>Calliandra surinamensis</i> Benth. 'Dixie Pink'	<i>Fraxinus ornus</i> L. 'Pilis' × <i>Hesperotropis leylandii</i> (A.B.Jacks. & Dallim.) Garland & Gerry Moore 'Blue Jeans'
<i>Campsis radicans</i> (L.) Bureau 'Gabor'	<i>Hibiscus syriacus</i> L. 'Starburst Chiffon'
<i>Carpinus japonica</i> Blume	<i>Hydrangea paniculata</i> Siebold 'Little Lime'
<i>Caryopteris × clandonensis</i> A. Simmonds 'Summer Sorbet'	<i>Hydrangea paniculata</i> Siebold 'Tardiva'
<i>Cedrus deodara</i> (Roxb. ex D.Don) G.Don 'Feelin Blue'	<i>Hydrangea serrata</i> (Thunb.) Ser. 'Grayswood'
<i>Chaenemoles speciosa</i> (Sweet) Nakai 'Pink Storm'	<i>Itea virginica</i> L. 'Henry's Garnet'
<i>Choisya ternata</i> Kunth 'Aztec Pearl'	<i>Juniperus scopulorum</i> Sarg. 'Moonglow'
<i>Choisya ternata</i> Kunth 'Gold Finger'	<i>Lavandula × intermedia</i> Emeric ex Loisel.
<i>Clematis armandi</i> Franch.	<i>Liquidambar styraciflua</i> L.
<i>Clethra alnifolia</i> L. 'Ruby Lace'	<i>Liquidambar styraciflua</i> L. 'Worplesdon'
<i>Cornus alba</i> L. 'Kesselringii'	<i>Liriodendron tulipifera</i> L.
<i>Cornus alba</i> L. 'Sibirica'	<i>Liriodendron tulipifera</i> L. 'Fastigiata'
<i>Corylus avellana</i> L. 'Contorta'	<i>Lonicera involucrata</i> var. <i>ledebourii</i> (Eschsch.) Jeps.
<i>Cotoneaster horizontalis</i> Decne.	<i>Mahonia fortunei</i> (Lindl.) Fedde
<i>Crataegus × lavallei</i> Hérincq ex Lavallée 'Carrierei'	<i>Malus</i> Mill. Rudolph
<i>Deutzia × hybrida</i> Lemoine 'Tourbillon Rouge'	<i>Morus alba</i> L. 'Nana'
<i>Deutzia kalmiflora</i> Lemoine	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch. 'Yellow Wall'
	<i>Picea laxa</i> (Münchh.) Sarg. 'Alberta Globe'
	<i>Picea orientalis</i> (L.) Peterm. 'Aureospicata'
	<i>Prunus</i> L. 'Snow Fountain'
	<i>Prunus incisa</i> Thunb. 'Mikinori'

<i>Prunus incisa</i> Thunb. ‘Oshidori’	<i>Salix caprea</i> L. ‘Pendula’
<i>Prunus incisa</i> Thunb. ‘Paean’	<i>Salix</i> × <i>pendulina</i> nothof. <i>erythroflexuosa</i>
<i>Prunus lusitanica</i> Walter	I.V.Belyaeva
<i>Prunus lusitanica</i> Walter ‘Angustifolia’	<i>Salix integra</i> Thunb. ‘Hakuro Nishiki’
<i>Prunus maackii</i> Rupr. ‘Amber Beauty’	<i>Spiraea thunbergii</i> S
<i>Prunus spinosa</i> L.	iebold ex Blume ‘Fujino Pink’
<i>Prunus triloba</i> Lindl. ‘Multiplex’	<i>Syringa pubescens</i> subsp. <i>microphylla</i> (Diels)
<i>Prunus virginiana</i> L. ‘Canada Red’	M.C.Chang & X.L.Chen ‘Red Pixie’
<i>Pseudocodonia sinensis</i> (Dum.Cours.)	<i>Syringa vulgaris</i> L. ‘Belle de Nancy’
C.K.Schneid.	<i>Thymus vulgaris</i> L. ‘Faustini’
<i>Pyrus elaeagrifolia</i> Pall. ‘Silver Frost’	<i>Viburnum plicatum</i> Thunb. ‘Lanarth’
<i>Pyrus salicifolia</i> Pall. ‘Pendula’	<i>Viburnum plicatum</i> Thunb. ‘Popcorn’
<i>Quercus</i> × <i>bimundorum</i>	<i>Weigela florida</i> (Bunge) A.DC. ‘Variegata’
E.J.Palmer ‘Crimson Spire’	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill. ‘Ghert’s Giant’.

A kiültetett növények fejlődését folyamatosan figyelemmel kísérjük. Jó fejlődésüket megalapozza 2023 őszének csapadékosabb időjárása.

Felhasznált irodalom

1. Hegedűs A. és Honfi P. 2022. A Budai Campus története és kincsei. In: Balázs Gusztáv (szerk.): *A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Képes Krónikája*. Gödöllő: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, pp. 63-75.
2. Honfi P. (szerk.) 2012. A megújult Budai Arborétum. Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar, Budapest
3. Osváth Zs. 2014. Másfél évszázada a Gellért-hegy déli lejtőjén. Az épített örökség intézménytörténeti tudathordozó funkciója a Budapesti Corvinus Egyetem Budai Campusán. *Per Aspera Ad Astra* I. évfolyam, 2014/2. szám. doi:10.15170/PAAA.2014.01.02.06
4. Schmidt G. (szerk.) 2018. A Budapesti Corvinus Egyetem Budai Arborétuma. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék
5. Schmidt G. és Hámori Z. 2003. A Budai Arborétum története. In: Zalai Kovács Éva (szerk.): *150 év a kertészettudományi, élelmiszertudományi és tájépítészeti oktatás szolgálatában*. Budapest: BKÁE Kertészettudományi Kar, Élelmiszertudományi Kar, Tájépítészeti, -védelmi és fejlesztési Kar, pp. 141-164.

The development history of the plant collection of the 130 year-old Buda Arboretum

HONFI, P., SÜTÖRI-DIÓSZEGI, M.

Department of Floriculture and Dendrology,
Institute of Landscape Architecture, Urban Planning and Garden Art,
Hungarian University of Agriculture and Life Sciences

E-mail: honfi.peter@uni-mate.hu

Summary

The first plants of the Buda Arboretum were planted 130 years ago, in 1893-94. The arboretum is one of the most important collection gardens in Hungary, which is home to almost 2000 species of woody shrubs and nearly 500 species of herbaceous ornamental plants in the special microclimatic conditions on the southern slope of Gellért Hill. The development of the collection has continued uninterrupted to the present day, the effects of climate change must also be taken into account when planting new taxa.

Keywords: plant collection development, garden history, landscape garden, dendrology, nature conservation

Szerzők:

Honfi Péter (kapcsolattartó szerző) – PhD, egyetemi docens, tanszékvezető, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék, 1118 Budapest, Villányi út 29-43.

Sütöriné Diószegi Magdolna – PhD, egyetemi adjunktus, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék, 1118 Budapest, Villányi út 29-43.